

Ahol meglátjuk a tengert...

Modrus-Fiume

Modrus-Fiume, horvátul Modrus-Rijeka Horvát-Szlavónország egyik vármegyéje volt. Északon Krajna és Zágráb vármegyék, keleten ez utóbbi és Bosznia, Délen Lika-Krbava vármegye, Nyugaton Isztria és az Adriai-tenger (a Fiumei öböl és Morlacai-csatorna) határolja. Területe 4879 km². Domborzatát tekintve földje jobbára hegyes, amelyet nyugati részben a Karszt hegység ágazatai borítanak. Északnyugati részén emelkedik az 1506 méter magas Sneznik és az 1528 méteres Risnják. Ezekről délkeletre húzódik a Nagy-Kapela hegyláncolat, amely a Bitoraj (1383) és a Biela Lazica (1533) csúcsokban éri el legnagyobb magasságát. Ezek a hegységek nyugat felé lépcsőzetesen ereszkednek a tengerhez, kelet felé jelentősebb előhegyeik vannak (pl.: ogulini Klek 1182), hozzájuk csatlakozik a vármegye határát jelölő Kis Kapela (1164). Északkeleti része dombos (Petrova Gora), sőt a Kulpa felé csekély síkság is található. Legnagyobb folyója a Kulpa, itt dél felől a Dobrát, a Mrezincát és Koranát veszi fel. A Karszt lapályán gyakoriak a helyenként feltűnő, majd újra eltűnő patakok, amelyek ismeretlen helyen szakadnak a tengerbe. Éghajlata a dombos részekben enyhe, a Karszt fennsíkján s a hegyek közt igen zord, a tengerparti sávban azonban délies.

Ásványkincsekben meglehetősen szegény (kevés kőszén és vas), növényvilága

annál változatosabb. Mezőgazdasági termőterülete 470 911 hektár, ebből szántóföld igen kevés, 101 052 hektár, kert 2043, rét 69 502, legelő 89 532, szőlő 1856, erdő 210 352 hektár.

Földművelésre csak néhány völgye alkalmas, ezen kívül a szépségéről is méltán híres tengerparttal párhuzamos sáv: Vinodol (Borvölgy). Terményei silányak, leginkább a burgonya és a kukorica terem meg. A nemes gabona kevés, de a tenger mellék nemes gyümölcsöket szolgáltat: füge, narancs, citrom és szőlő. Jelentős erde-

inek fái alkalmasak a kádármunkára, épületfának valamint hajóépítéshez. Az állattenyésztés sem jelentős. Legelterjedtebb a juh (109 829 darab) és a kecske (18 846). Szarvasmarha 86 484, ló 7 449, sertés csak 23 207 darab van.

LAKOSSÁG ■ 1910-ben 231 654 fő lakott a megyében, népsűrűség tekintetében a ritkábban lakott területek közé tartozik. Alakosok között csak 899 a magyar és 592 a német, ellenben 152 510 a horvát és 74 895 a szerb. Egyéb nemzetiségű 3059. A nem magyarajkúak közül csak 639-en beszélnek magyarul. Hitfelekezet szerint 156 064-en római katolikusok, 74 941 fő görögkeleti és 382 zsidó. Foglalkozás tekintetében: őstermelő 79 597, iparban dolgozó 10 210, kereskedelem és hitel 1918, közlekedés 2169, közszolgálat és szabad foglalkozások 1790, véderő 300, napszámos 2113, házi cselédek

1741, és egyéb foglalkozású 1070 fő. A megyéről,

IPAR ÉS KERESKEDELEM ■ tekintetében elmondhatjuk, hogy az ipar fejletlen, a legtöbb a kézműves (kézműves, kádár, ács, kőműves), és egy papírgyáron (Susak) és egy hajógyáron kívül (Kraljevica) csak gőzfűrészek vannak a vármegyében. (Susakon még néhány kisebb ipartelep) A tengermentén a legjövedelmezőbb foglalkozás a halászat és a kereskedelem, mely utóbbinak legjellemzőbb árucikkei a fa, a bor, gyümölcs, élőállatok és halak. A hitelügyek kielégítésére 15 bank és takarékpénztár és 52 szövetkezet áll rendelkezésre.

KÖZLEKEDÉS ■ Fő vonala a Magyar királyi Államvasutak fiumei vaspályája (171 km a megyében) volt. Emellett jelentősek kitűnő műútjai (Lujza-út, Rudolf-út, József-út), melyek a Karszt-hegységen több helyen mennek keresztül (állami út 68, törvényhatósági út 756 km). Az épülő ogulinkini államvasút Dalmáciával hozza közvetlen vasúti összeköttetésbe. Élénk a partmenti hajózás, jelentősebb kikötői: Buccari, Portoré, Selce és Novi.

KÖZMŰVELŐDÉS ■ kezdetleges állapotú. A hat éven felüliek 56,8%-a sem írni, sem olvasni nem tud. A tanköteles gyermekek fele nem jár iskolába. A vármegye területén egy kisdudóvó, 156 népiskola, három iparos inasiskola, négy polgári iskola, egy gimnázium, egy leánylíceum, négy ipari és kereskedelmi iskola és egy emberbaráti intézet van összesen 25 165 tanulóval.

KÖZIGAZGATÁS ■ A vármegye 8 járára oszlik és egy város található benne. A vármegyében egy rendezett tanácsú város, 55 politikai község és 1321 helység van. Székhelye: Ogulin.

TÖRTÉNELEM ■ A régi modrusi vármegyéből keletkezett, amely már a horvát nemzeti dinasztia idején zsupánság volt, és a Kulpa folyó mentén, a Fiumara mindkét partján terült el. III. Béla királyunk 1193-iki

kiváltságlevelével egész Modrus vármegyét Vegliai Bertalannak, a Frangepánok ősnének örökségi joggal adományozta. A vármegye székhelye az ősi Modrus-vár volt. III Béla adományozása után Modrus folyamatosan a Frangepánok kezében volt, és használták is a Modrus grófja (comites Modrussiae) címet. 1223-ban adományként Vinodol földjét is megkapták (tengerpart Buccaritól Zengig), melyet egyesítettek modrusi grófságukkal. A XVI. században a Frangepánok a megye várait – azok nehéz védhetősége miatt – átadták az államnak. I. Ferdinánd a várakba helyezett katonaságot a grazi kormányshoz alá vonta, 1559-ben Lenkovic Iván ezredest a horvát-szlavón határvidéken önálló parancsnoksággal ruházta fel. Ezután a katonai telepítésekre élesebb hangsúly került. A Wesselényi-féle összeesküvés után a teljes Frangepán-vagyon állami kézbe került. Modrus és Vinodol vármegyék megszűntek létezni. 1682-ben Modrus és Vinodol vármegye névleg feltámadt, mert Lipót király a terület örökös grófságát Orsic Jánosnak és Antalnak adományozta. A régi vármegye területe ezentúl a XVIII. századig részben katonai határőrvidékhez, részben Zágráb vármegye „jurisdictionja” alá tartozott, amely a XVIII. században egészen a tengerig elterült. A horvát rendek kérésére, miszerint Vinodol vármegyét állítsák vissza a régi állapotba, 1776-ban a királynő rendelkezett egy új vármegye alakításának szándékáról Fiume és Károlyváros között. 1777. szeptember 5-én rendeletet adott ki, miszerint cserében a katonai kormánynak tett területi engedményekért a fiumei terület Fimével és kikötőjével, valamint a buccarii uradalom, a Karolina úttól jobbra eső rész és Károlyváros városa legyen Horvátország része, és belőlük Szörény vármegye néven új közigazgatási egység alakíttassék. A Kulpa menti Szörény vármegye 1777 november 10-én tartotta első közgyűlését Mrkopoljban. A királynő 1778. április 10-én a vármegye

területét újrászabályozta: Fiume városát, Buccarit, Buccarizát, Portorét és területeit, valamint Teraszt, Casternát és Dragát közvetlenül a magyar tenger mellék kormányzójának hatáskörébe vonta. II. József Szörény vármegyéjét 1786-ban eltörölte, mert jövedelme állítólag túl kevés volt. Vinodol és a fiumei kerület „Litorale Hungaricum” lett. A Kulpán túli részek visszakerültek Zágráb vármegyéhez. A határörvidék megszűnése után a régi Modrus és Vinodol vármegyékből, valamint az ogulini határörzredből alakult az új Modrus vármegye. 1867-től Horvát-Szlavónország megyéje Ogulin székhellyel. 1920-tól Jugoszláviáé. Jelenleg a terület Horvátországhoz tartozik.

Fiume (Rijeka) város az Adriai-tenger partján, a Kvarner-öbölben, Horvátországban, Károlyvárostól nyugatra. Az ókorban illír majd római település volt Tarstacia néven. Kr. u. a VII. században horvát törzsek telepsznek meg a vidéken, majd 799-től a Frank Birodalom része lett. A középkorban a Horvát, majd a Magyar Királyság birtokolta. Többnyire a Frangepánok kezén volt.

1466-ban a Habsburgok szerzik meg, 1723-tól szabad tengeri kikötő. Mária Terézia az ősi jog alapján a Magyar Koronához csatolta, és Trieszthez hasonló kiváltságokkal látta el. 1779-ben szabad kereskedelmi város. 1824-ben I. Ferenc visszacsatolta a napóleoni háborúk alatt elidegenített Fiumét, 1848. augusztus 31-én azonban Jellačić csapatai szállják meg, 1868-ig újra Horvátországhoz lesz. 1857-ben nyílt meg a fiumei tengerészeti akadémia. 1870. július 28-án hivatalosan is a Magyar Koronához csatolt külön testként a magyar kormány fennhatósága alá került (fiumei provizórium). 1884-ben megépítették olajkikötőjét. 1918 október 22-én horvát csapatok szállták meg, de Olaszország is igényt tartott a városra. Az 1920-as rapallói olasz-szerb-horvát-szlovén szerződés szabad városnak nyilvánította. 1923 szeptemberében azonban olasz csapatok szállták meg. Az 1924-es firenzei szerződés értelmében Olaszországhoz került, 1945-től Jugoszláviáé lett, 1991 óta azonban újra Horvátországhoz tartozik.

FEJES BÁLINT

